

Karol Visinko

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

kvisinko@ffri.hr

(Multi)medijski metodički sustav u poučavanju i učenju hrvatskoga jezika i književnosti

U metodičkoj su teoriji za područje hrvatskoga jezika i književnosti temeljito prikazani i obrađeni sljedeći metodički sustavi: dogmatsko-reproduktivni, reproduktivno-eksplicativni, interpretativno-analički, analitičko-eksplicativni, problemsko-stvaralački i korelacijsko-integracijski (Rosandić 1986; Težak 1996). Počam od sedamdesetih godina prošloga stoljeća, navedeni se metodički sustavi primjenjuju u osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika i književnosti. Metodička teorija ponajprije upućuje na vrijednosti interpretativno-analičkoga i problemsko-stvaralačkog metodičkog sustava u nastavi književnosti (Rosandić 1975, 1976; Frangeš; Šicel; Rosandić 1962; Težak 1977) te analitičko-eksplicativnog i problemsko-stvaralačkog metodičkog sustava u nastavi hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja (Silić; Rosandić 1973; Težak 1980). Na uspostavljenim teorijskim temeljima u nastavi se književnosti umnogome razvija školska interpretacija i problemska nastava (npr. Kajić 1980; Lagumdžija 1991), dok se u nastavi hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja razvijaju sastavnice analitičko-eksplicativnoga i problemsko-stvaralačkog metodičkog sustava (npr. Duraković 1985; Gudelj-Velaga 1990; Pavličević-Franić 2005; Visinko 2010). Iznimno se zahtjevnim pokazao korelacijsko--integracijski metodički sustav koji se istraživao pretežito u nastavi književnosti (Diklić 1989; Kajić 199.; Visinko 1993; Pintarić 1997). U novijoj se metodičkoj literaturi proširuje popis metodičkih sustava u skladu sa suvremenim potrebama i interesima. Riječ je o komunikacijskome, otvorenom, timskom i multimedijском metodičkom sustavu u nastavi književnosti (Rosandić 2005). U radu je u središtu pozornosti multimedijски metodički sustav, i to ne samo u nastavi književnosti. Objasnjava se odnos medijskoga i multimedijskoga, što je razvidno u pisanju pojma (multi)medijski. Opisuju se i popisuju obilježja i vrednuje primjena (multi)medijskoga metodičkog sustava u poučavanju i učenju hrvatskoga jezika i književnosti. Teorijsko istraživanje polazi od zahtjeva za medijskim sadržajima u kurikulumu (2019), zatim potrebom za digitalnom kompetencijom kao jednom od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje (Visinko 2014) te sastavnica multimedijске didaktike (Matijević i Topolovčan 2017). Rad potvrđuje nužnost, važnost i vrijednost (multi)medijskoga metodičkog sustava u procesu razvijanja učenikove i učiteljeve/nastavnikove digitalne kompetencije, ali i upozorava na opasnost od nefunkcionalne primjene toga sustava. Cjelovita teorijska obradba tre-

bala bi osigurati (multi)medijskomu metodičkom sustavu primjereno mjesto među ostalim metodičkim sustavima jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja te poticati razvijanje njegove funkcionalne uporabe.

Ključne riječi: poučavanje i učenje hrvatskog jezika i književnosti; metodički sustavi; (multi)medijski metodički sustav.

1. Uvod

Šezdesetih godina prošloga stoljeća u metodičkoj su se teoriji za područje hrvatskoga jezika i književnosti dogodile znatne promjene koje su trajno obilježile nastavu, ponajprije književnosti, potom i hrvatskoga jezika. Programskim priručnicima za srednju školu *Pristup književnome djelu* (Frangeš; Šicel; Rosandić 1962) te *Pristup nastavi književnosti* (Rosandić; Šicel 1970) i metodičkom monografijom *Književnost u osnovnoj školi* (Rosandić 1976) započinje razdoblje napuštanja dogmatsko-reproduktivnog i reproduktivno-eksplikativnog metodičkog sustava te se postupno primjenjuje interpretativno-analitički sustav (sustav školske interpretacije) u nastavi književnosti. Usporedno se s tim bilježe počeci razvoja analitičko-eksplikativnoga metodičkoga sustava u poučavanju hrvatskoga jezika (Silić; Rosandić 1973; Bendelja 1978; Težak 1980). Slijedi razvoj problemsko-stvaralačkog metodičkog sustava u poučavanju književnosti, hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja (Rosandić 1975; 1986; Kajić 1980; Duraković 1985; Pandžić 1989; Gudelj-Velaga 1990; Šabić 1991; Lagumdžija 1991; Težak 1996; Pavličević-Franić 2005). Posljednji od razvijenijih metodičkih sustava u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti je korelacijsko-integracijski metodički sustav koji upućuje na najvišu razinu uspostavljanja suodnosa među različitim disciplinama didaktičko-metodički transponiranim u nastavne sadržaje. Korelacijsko-integracijski metodički sustav teorijski je uspostavljen zahvaljujući mnogim metodičkim istraživanjima. No, vrlo je složeno pitanje njegove primjene. Taj se sustav umnogome može dovesti u vezu s (multi)medijskim metodičkim sustavom koji svojim obilježjima izražava nužnost i potrebu suvremenog doba.

2. Korelacijsko-integracijski metodički sustav – preteča multimedijškoga

Korelacijsko-integracijski metodički sustav zasniva se na trima ishodišnim načelima: načelu korelacije, načelu integracije i načelu koordinacije. Može se reći da je korelacijsko-integracijski metodički sustav u školskome predmetu Hrvatski jezik zaživio u dvjema svojim sastavnicama. Prva se odnosi na unutarpredmetnu integraciju književnosti i jezika, koja je razvidna osobito tijekom poučavanja književnosti i koja se umnogome ostvaruje tijekom poučavanja hrvatskoga jezika na predlošcima književnih tekstova. Druga se odnosi na unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju, koja se

počesto ostvaruje u pripremnoj ili završnoj fazi interpretacije književnog djela (npr. povezivanjem likovnog, glazbenog ili filmskog predloška s književnim tekstom na tematskoj, motivskoj, sadržajnoj, rjeđe na strukturnoj razini) ili kao mogućnost organiziranja i vođenja nastave jezičnoga izražavanja (npr. uporabom slike ili filma u vježbi pisanja).

Unutarpredmetnom i međupredmetnom korelacijom u nastavi književnosti bavili su se mnogi hrvatski metodičari, i to korelacijom književnog djela i filma (Diklić 1989; Kermek Sredanović 1994; Pintarić 1991; Težak 2002), korelacijom književnog djela i likovnih umjetnosti (Kajić 1991; Banaš 1991; Pintarić 1997; Lučić 2001), korelacijom književnog i scenskog djela (Diklić 1989; Vukonić-Žunić; Delaš 2006), korelacijom književnog i glazbenog djela (Visinko 1993; Lučić 2001).

Načelo se pak koordinacije nastojalo ostvarivati u osnovnoškolskoj praksi u mjesečnim usklađivanjima sadržaja npr. hrvatskog jezika, povijesti, likovne i glazbene kulture (primjena HNOS-a¹ prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu 2006). To se najčešće ostvarivalo u projektnoj i terenskoj nastavi koja je uvelike bila problemska, istraživačka i stvaralačka. Međutim, s gledišta obilježja korelacijsko-integracijskoga metodičkoga sustava, dosadašnja nastavna praksa obiluje primjerima tek korelacijsko-integracijskih metodičkih pristupa unutar ostalih metodičkih sustava. Tako se npr. unutar problemsko-stvaralačkog ili interpretativno-analitičkog uspostavlja unutarpredmetna ili međupredmetna korelacija, dok primjena cjelovitog sustava izostaje.² Primjena pojedinog metodičkog sustava pretpostavlja organiziranje i vođenje cjelokupne nastave u skladu s obilježjima i strategijama toga metodičkoga sustava. To je razvidno u odnosu prema sadržaju, ishodima učenja, aktivnostima učenika i ulozi učitelja/nastavnika (usp. Diklić 1989: 23–24). Bio je dug put do ostvarenja dvaju metodičkih sustava koji se još uvijek primjenjuju u svekolikoj nastavi Hrvatskoga jezika: interpretativno-analitičkog i problemsko-stvaralačkog. Praksa pokazuje da se sastavnice tih dvaju sustava gdjekad vrlo učinkovito isprepleću. Tako uključujemo i sastavnice korelacijsko--integracijskoga sustava kojemu potpuni razvoj tek predstoji. Vjerojatno je da će mu u razvoju uvelike pomoći suodnos s (multi)medijskim metodičkim sustavom koji se danas nameće u prvi plan.

2. Informacijsko-komunikacijska tehnologija u obrazovanju

Brzi i kontinuirani razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije učitelje/nastavnike, učenike i studente upućuje na nove obrazovne prostore koje možemo opisati kao hibridne, hipermedijske, elektroničke i mrežne u kojima je moguće učiti i poučavati

¹ HNOS – hrvatski nacionalni obrazovni standard.

² To su potvrdila istraživanja primjene glazbene umjetnosti u nastavi Hrvatskoga jezika, pretežito u nastavi književnosti (Visinko 1993). O tome se govori i u djelu *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti* (Diklić 1989).

istovremeno iz nekoliko izvora, analognih i digitalnih (u skladu s tumačenjima Lazić-Lasić; Špiranec; Banek 2012: 127). U takvom su se kontekstu dogodile promjene na sveučilištu (Bolonjski proces) i događaju se promjene u osnovnom i srednjem školstvu (kurikulska reforma).

U cijeloj odgojno-obrazovnog okomici promjene idu u smjeru interdisciplinarnih i multidisciplinarnih pristupa obradbi programskih sadržaja. Konačni rezultat toga procesa nije tek zbroj odjelitih pojedinačnih znanja nego integracija u kojoj je razvidan njihov uzajamni odnos. Pritom valja voditi računa o nužnoj predmetnoj autonomnosti. Na međusobnom povezivanju, sjedinjavanju i usklađivanju sadržaja temelji se korelacijsko-integracijski metodički sustav. U njemu dolazi do suodnosa dvaju predmeta, primjerice hrvatskoga jezika i povijesti ili hrvatskoga jezika i nekog stranog jezika u području sintakse ili leksikologije, te kada je riječ o različitim medijima, u suodnos se dovedu uglavnom dva medija (npr. književnost i film ili književnost i glazba).³ Zbog toga korelacijsko-integracijski metodički sustav dijelom ulazi u područje (multi)medijskoga metodičkog sustava. Očekuje se da će se tijekom razvoja oba ta sustava međusobno isprepletati i dopunjavati.

2.1. Medij i multimedij

Medij je sredstvo prijenosa informacije i sredstvo komunikacije. Multimedij se odnosi na uporabu nekoliko različitih medija međusobno povezanih u prikazivanju određenog sadržaja (usp. multimedijски softver u: Matijević; Topolovčan 2017: 198).

Prije pojave digitalne multimedije razvijali su se kazalište, film i televizija, mediji u kojima je također spoj zvuka, tona, govora, slike. Ti su mediji ulazili u obrazovanje ili kao nastavno sredstvo za ostvarivanje književnojezičnih sadržaja ili kao mediji o kojima se učilo u sklopu problemskog, interpretativnog i analitičkog metodičkog sustava. Vjerojatno je to razlog što se nije usustavio medijski metodički sustav, premda se u literaturi otvarao put prema drukčijem sustavu jer se uz literarni navodila potreba i za filmološkim odnosno teatrološkim pristupom (Težak 2002; Rosandić 2005: 524–551). Dakle, u školskome predmetu Hrvatski jezik osim knjige i još nekih tiskovina, kao što su novine, časopisi, plakati, zastupljeni su radio i televizija, film, kazalište i strip. Od ostalih se medija pojavljuju crtež, slika (likovna reprodukcija, fotografija), grafički prikaz, glazba, različite audio i video snimke. Ako se pojmom medij⁴ obuhvati i sredina u kojoj se što nalazi i ukupnost uvjeta života i djelovanja u njoj, nezaobilazna je knjižnica, napose školska knjižnica. Osnovnoškolski program za Hrvatski jezik obuhvaćao

³ Valja pripomenuti da je samo za književnost i glazbenu umjetnost u teoriji postavljeno nekoliko tipova korelacije koje je moguće istražiti u metodičkoj teoriji i praksi (Visinko 1993: 57–61), što znači da su mogućnosti velike, osobito zbog raznolikosti sadržaja nastavnih područja u predmetu Hrvatski jezik.

⁴ Hrvatski enciklopedijski rječnik. 2002. Zagreb: Novi Liber. 723.

je i prije kurikulske reforme područje medijske kulture (Nastavni plan i program za osnovnu školu 2006: 25–50). U srednjoškolskim programima (za gimnazije i strukovne škole) nije bilo medijske kulture kao zasebnog nastavnog područja, ali se u nastavi književnosti obrađivala dramska književnost u poveznici s kazalištem i često se posezalo za filmskom umjetnosti, usto su se, premda nesustavno, provodile korelacije među umjetnostima prigodom obradbe književnih razdoblja.

2.2. Internet

Danas se do sadržaja svih medija lako dolazi putem interneta koji je pak medij za gotovo sve vrste klasičnih (tradicionalnih) i suvremenih (modernih) medija. Može se reći da internet služi kao platforma za sve postojeće medije.

Uporaba multimedija u obrazovne svrhe način je povezivanja različitih medija (npr. slike, crteža, grafičkog prikaza, zvuka, animacije, glazbe, filma, govorenog i pisanog teksta) u ostvarivanju određenih ishoda učenja. Riječ je o multimedijским projektima koji se kreiraju s pomoću različitih alata. Središnje mjesto događanja je internet. Internet i osmišljavanje multimedijских projekata mijenja odnos obrazovnoga procesa s obzirom na vrijeme i prostor jer omogućuje učenje u bilo kojem vremenu tijekom dana, tjedna i mjeseca, s mogućnošću ponavljanja ovisno o osobnim potrebama učenika/studenta, i u bilo kojem prostoru gdje je učeniku/studentu dostupno stolno računalo (škola, knjižnica, stan), odnosno u bilo kojem prostoru gdje se učenik/student nalazi ako je u prigodi rabiti prijenosno računalo ili mobilni uređaj. Poučavatelji koji kreiraju multimedijске sadržaje slobodni su organizirati svoje vrijeme pripreme i postavljanja pripremljenih sadržaja, a učenici/studenti slobodni su organizirati svoje vrijeme učenja na predlošku tih pripremljenih i postavljenih sadržaja. Promjene se odnose i na oblike i strategije poučavanja i učenja, na metodičke postupke, na ishode učenja i načine vrednovanja postignuća u znanju i njegovoj primjeni.

Zbog toga se razvija grana didaktike koja se bavi zakonitostima učenja i poučavanja s pomoću multimedije i multimedijске komunikacije (Matijević; Topolovčan, 2017: 198).

3. (Multi)medijski metodički sustav u jezičnom i književnom odgoju i obrazovanju

U predmetnoj se metodici proširuje popis metodičkih sustava te se navodi i multimedijски metodički sustav, premda ograničeno, samo za nastavu književnosti. Ne čudi što je izostala njegova teorijska obradba (Rosandić 2005: 209). Zapravo se u posljednjem desetljeću sve u vezi sa suvremenim pristupima u učenju i poučavanju u svekolikoj odgojno-obrazovnoj praksi jednostavno podrazumijeva i očekuje samo po sebi. Izostaje postupnost i temeljitost u proučavanju primjene novih oblika poučavanja i učenja, ne

istražuje se učinkovitost primijenjenih postupaka, izvora i sadržaja, niti njihov utjecaj na razvoj učenika. Tomu valja dodati i neke upitne izbore koji ne proizlaze iz supstancijalnih znanosti niti iz kulturoloških, komunikacijskih i odgojnih vrijednosti kojima se u prethodnim razdobljima pridavala veća važnost.

Svaki od dosad uvriježenih metodičkih sustava u metodičkoj je teoriji temeljito opisan. Primjena svakog od sustava jasno upućuje na tri točke gledišta: 1. odnos prema obrazovnome sadržaju (kako se sadržaj prikazuje; koje metode i metodički postupci prevladavaju, koji su ishodi učenja), 2. uloga učitelja/nastavnika (kako učitelj/nastavnik priprema, organizira i vodi proces poučavanja) i 3. aktivnosti učenika (što se od učenika očekuje, kako se vrednuju rezultati njegovih aktivnosti). Prema navedenim točkama, opisat ćemo (multi)medijski metodički sustav u poučavanju hrvatskoga jezika, književnosti i medijske kulture.

3.1. Terminološko određenje

Za potrebe ovoga rada, u prikazivanju povijesti razvoja metodičkih sustava u području hrvatskog jezika, književnosti i medijske kulture u nazivu smo metodičkoga sustava istaknuli dvodijelnost složenice: (multi)medijski. Naime, u dosadašnjoj metodičkoj teoriji i praksi nastave hrvatskoga jezika, književnosti i medijske kulture neki se mediji nisu pojavljivali samo u svojstvu nastavnog sredstva za obradbu jezičnih ili književnih sadržaja. Razlikovao se, npr. nastavni film od filmskoga djela kojemu se barem unekoliko pristupalo filmološki. Dramskom se tekstu nije pristupalo samo literarno nego i teatrološki. U stripu se promatrao suodnos teksta i slike (crteža, boje). To znači da su se jednim dijelom ostvarivale sastavnice nekoliko medija. No u teoriji se nije usustavio medijski metodički sustav. Na osobit način u područje se medija ulazilo zahvaljujući korelacijsko-integracijskome metodičkom sustavu. U nazivu se, dakle, učitava dug prema medijskome sadržaju u školskome predmetu Hrvatski jezik. Usto, njime se izražava mogućnost bavljenja samo jednim od medija. Npr. odlučimo li nastavni proces posvetiti jednome mediju, animiranom, dokumentarnom ili igranom filmu, lutkarskoj ili dramskoj predstavi, novinama i časopisima, stripu, posrijedi će biti medijski metodički sustav. Kada će u primjeni biti multimedija, iz praktičnih razloga možemo rabiti naziv bez posebnog izdvajanja dijelova složenice. Tako ćemo u nastavku opisati obilježja multimedijskoga metodičkoga sustava.

3.2. Načela, oblici rada i pristupi u multimedijskome metodičkom sustavu

Uz uobičajena, dobro poznata nastavna načela koja primjenjujemo u metodičkoj praksi, u ostvarivanju multimedijskoga metodičkog sustava posebno se izdvajaju načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti, načelo zanimljivosti, načelo motivacije, načelo odgojnosti, načelo sadržajne raznovrsnosti i načelo kompetencije. U literaturi se navodi inačica ovog potonjeg načela: načelo sadržajne kompetencije (Težak 1996:

103–104). Pojam kompetencija treba cjelovito razumjeti. Kompetencija obuhvaća stečena znanja, ostvareni stupanj vještina, izgrađene stavove, prihvaćene vrijednosti i navike te omogućuje svjesno i učinkovito sudjelovanje u određenim situacijama (Visinko 2014: 19). Načelo kompetencije se ovdje odnosi na stručnu kompetenciju s obzirom na sadržaj, i na digitalnu kompetenciju, koja nadilazi površno služenje suvremenom tehnologijom (ibid: 205–219). Prethodno objašnjenje kompetencije valja primijeniti na sadržajnu i digitalnu kompetenciju, što će kompleksnije odrediti načelo kompetencije u multimedijjskome metodičkome sustavu. Naravno, kompetencija se odnosi na učenika/studenta u procesu razvoja, ali i na njegove poučavatelje, samo što su razlike u razinama kojima subjekti procesa poučavanja pripadaju.

Obilježje je multimedijjskoga metodičkog sustava primjena novih oblika učenja i poučavanja. Ponajprije navodimo *online* učenje i poučavanje u kojemu se cjeloviti proces ostvaruje na mreži (pripremljeni sadržaji, komunikacija s učenicima/studentima, rješavanje zadataka, vrednovanje). Sve se više sveučilišni nastavnici potiču na organiziranje i izvođenje *online* studijskih programa. To proizlazi iz dinamike tržišta rada, promjena u kvaliteti studiranja, učinkovitosti ulaganja u visoko obrazovanje, veće uključenosti svih skupina društva; sve to pak utječe na održivi razvoj, a razvija se i niz etičkih pitanja kao što su anonimnost i autorska prava, sigurnost, jednakost i raznolikost, nadzor i pristanak, identitet i tajnost podataka (Pavlič Skender; Jardas Antičić; Sokolić 2018: 26–27). Drugi je važan oblik učenje putem elektronički obrađenih i prikazanih sadržaja (e-učenje) koje se kombinira s klasičnim oblicima nastave. Za samo-učenje ili dopunska učenja prikladne su neke već organizirane mrežne stranice koje obrađuju određene teme pa se takvo učenje naziva učenje na web-u. U posljednje se vrijeme zapaža sklonost učenika prema mobilnim uređajima putem kojih primjenjuju sva ili neko od prethodno navedenih učenja.

Budući da se u institucionalnome obrazovanju još uvijek zadržao razredno-predmetno-satni sustav, valja navesti mogućnosti primjene multimedije u tako zadanim okvirima.

U razredno-predmetno-satnome sustavu pripremljene multimedijjske sadržaje moguće je rabiti u nekoliko pristupa, analogno onim opisanim u poučavanju pisanja (Visinko 2010: 77–78). Među njima je najmanje zahtjevan prezentacijski pristup. U frontalnom se radu koristi pripremljeni multimedijjski sadržaj, potom se individualno, u paru ili u skupini rješavaju predviđeni zadatci. Pretpostavlja se višekratno vraćanje multimedijjskome sadržaju. Sljedeći je interaktivni pristup koji se temelji na suradničkom učenju u skupini ili u paru. Učenici pretražuju različite pripremljene multimedijjske sadržaje koji se odnose na ključnu temu, istražuju temu s različitih gledišta da bi u konačnici prikazali svoje izbore i načine obradbe. Učitelj/nastavnik prati učenikove aktivnosti, prema potrebi usmjerava ih i pomaže im u ovladavanju postupcima istraživanja. Najsloženiji je procesni pristup koji učenike na predložku multimedijjskog projekta može voditi prema analiziranju, interpretiranju, istraživanju ključne teme te prema izražavanju i stvaranju vlastitih kreacija.

3.3. *Obrazovni sadržaj hrvatskog jezika, književnosti i medijske kulture*

Odnos prema sadržaju koji se obrađuje razvidan je u osmišljenoj povezanosti među odabranim medijima. Procijeni li se funkcionalnost postupka, određeni se programski sadržaji mogu obraditi multimedijски. Sadržaji se mogu odnositi na bilo koji od triju nastavnih područja. To su: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji (*Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovnu školu i gimnaziju*, 2019). Očekuje se da se u multimedijском metodičkome sustavu ponajviše obrađuju sadržaji iz područja kulture i medija. U tom se nastavnom području u cijeloj okomici, tj. od prvog razreda osnovne škole do završnog razreda gimnazije, pojavljuju mediji kao primarni prijenosnici kulture. Opseg se obrazovnoga sadržaja postupno proširuje, ali uvijek s naglaskom na razumijevanju utjecaja medija i njihovih poruka na društvo i pojedinca te na kritički odnos prema medijskim porukama, što bi trebalo biti razvidno u ishodima učenja. Budući da se školski predmet Hrvatski jezik temelji na razvijanju kompetencije komunikacije na materinskome jeziku, i u multimedijскоj obradbi odabranih sadržaja te u metodičkim postupcima ugrađenim u vezi s predviđenim aktivnostima na prvome mjestu treba biti razvijanje jezičnih djelatnosti (slušanje, govorenje, čitanje i pisanje), tj. razvijanje jezičnoga izražavanja (usp. Visinko 2010: 15–47; 2014: 42–45). To upućuje na uspostavljanje primjerenog odnosa recepcije, produkcije i interakcije u poveznici sa svim ponuđenim multimedijским sadržajima.

3.4. *Učitelj/nastavnik hrvatskog jezika, književnosti i medijske kulture*

Složenost pripremanja multimedijскоga projekta zahtijeva timski rad, na što upozorava informatička struka. U izradbi multimedijскоga projekta treba sudjelovati nekoliko stručnjaka: predmetni stručnjak (učitelj/nastavnik), instrukcijski dizajner, grafički dizajner, stručnjak za alate, programer i drugi (v. Matasić; Dumić 2012: 145). Upravo radi ubrzanih promjena, stručnjaci za razvoj tehnologije i alata nastoje pojednostavniti njihovu uporabu namijenjenu poučavateljima svih profila, bez obzira na njihovo informatičko predznanje (ibid).

Oduvijek je svaki učitelj/nastavnik uz ponuđene mu udžbenike i priručnike te dodatna nastavna sredstva stvarao svoj arhiv tekstova, časopisa, slika, audio i video snimaka da bi ih primjereno i funkcionalno rabio u svojim nastavnim pripremama. Po istom načelu danas učitelj/nastavnik prikuplja i organizira suvremenije izvore za svoju nastavnu djelatnost. S obzirom na toliko naglašavanu učiteljevu/nastavnikovu autonomiju, inventivnost i stvaralaštvo, očekuje se njegovo znalačko pretraživanje, izbor i procesiranje već pripremljenih materijala u dostupnim repozitorijima, ali i aktivno sudjelovanje u stvaranju multimedijских projekata. Za to su mu potrebne razvijene stručna, radna i nastavničke kompetencije (usp. Visinko 2014: 19–21), ali mu je potrebna i institucionalna podrška, stručna i financijska (škole, fakulteta, ministarstva). Vjerovati je da će s vremenom didaktička i metodička literatura obilovati praktičnim primjerima

primjene multimedije, kao što je prikazani primjer učenikove kreativnosti primjenom iPoda ili multimedijuskog softvera za samostalno učenje stranog jezika i jednostavni alat za kreiranje multimedijuskih interaktivnih sadržaja (Matasić; Dumić 2012: 148–149). Na mrežnim stranicama možemo pronaći mnogo korisnih poveznica koje upućuju na elektroničku obradu jezikoslovne i književnoznanstvene literature, kao i pripremljene sadržaje za poučavanje i učenje hrvatskoga jezika. Istraživanjem informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi Hrvatskoga jezika utvrđuje se potreba za sustavnijim radom na repozitoriju koji bi olakšao usavršavanje budućih generacija studenata, učitelja i nastavnika, poučavatelja u jezičnom i književnom odgoju i obrazovanju (usp. Nemeth-Jajić 2018: 131–143). Potrebna su istraživanja rezultata učenja i načina vrednovanja da bi se u opisu multimedijuskoga metodičkog sustava u dogledno vrijeme mogla navesti preciznija obilježja u vezi s tim.

3.5. Učenik/student hrvatskog jezika, književnosti i medijske kulture

Očekuje se da učenici/studenti s puno više zanimanja prate multimedijuski izložene sadržaje obveznih i izbornih predmeta, što će zasigurno povećati njihovu motiviranost za učenje, i uvježbavanje. Pretpostavlja se i bolje pamćenje i dublje doživljavanje prikazanih sadržaja. Ranija su istraživanja korelacijsko-integracijskoga, interpretativno-analitičkoga i analitičko-eksplikativnoga metodičkog sustava već utvrdila da primjena medija u nastavi (npr. glazbenog predloška, likovne reprodukcije, crteža, inserta iz filma ili kazališne predstave) bitno utječe na učenikovu/studentsku pozornost, razumijevanje i primanje nastavnih sadržaja, s tim da su u rezultatima prikazani cjeloviti metodički postupci i okruženje (vremensko i prostorno) u kojemu se istraživanje provodilo (Visinko 1993: 220–222; 2009: 54, 62). Budući da je riječ o humanističkome području, valja dodati i vrijednosti doživljavanja primljenih sadržaja, što izrijeekom navode neki od metodičara na temelju svojih istraživanja (Banaš 1991: 113–116; Šabić 1983: 46–51). Osim naučenog i doživljeno obogaćuje život pojedinca te mu pomaže primijeniti stečena znanja i spoznaje u novim situacijama. Potrebna su istraživanja učinkovitosti primjene multimedijuskoga metodičkog sustava tijekom razvoja učenika, s gledišta njegovih potreba i interesa.

4. Zaključak: problemi i moguća rješenja

Budući da su se umnogome povećali izvori informacija i mogućnosti pristupa njima, valja razvijati strategije pretraživanja, prikupljanja i procesiranja podataka (Visinko 2014: 45). To se odnosi na učenike i studente, ali i na njihove učitelje/nastavnike. Pripadnicima internetske ili Google generacije

pripisuju se iznimne vještine i sklonosti u korištenju novih tehnologija, međutim rezultati istraživanja o informacijskim navikama, interakcijama i načini-

ma procesiranja informacija pokazuju da se radi o horizontalnim ili površnim interakcijama koje su usmjerene na kvantitetu podataka umjesto na njihovo kvalitetno tumačenje i kritičko razmatranje koji su pretpostavka za dubinsko, smisleno i istinsko učenje (Lasić-Lazić, Špiranec i Banek 2012: 139).

O tome govore i neka prethodna istraživanja rezultati kojih upozoravaju na prilično upitan odnos učenika osnovne škole prema medijima (Ilišin; Marinović Bobinac; Radin 2001: 151–154). Zabrinjava i što se tijekom studija, na ispitima, a osobito nakon diplomiranja, na stručnim ispita za učitelje i nastavnike Hrvatskog jezika, zapažaju slabiji rezultati u opsegu znanja kojeg se struka ne bi smjela odreći. Stoga bi valjalo provesti barem manja sustavna istraživanja pripremljenosti budućih učitelja/nastavnika, i to s jedne strane glede kvalitete njihove digitalne pismenosti, i s druge strane glede očuvanja temelja određene struke, što znači opsega poznavanja supstancijalnih znanosti na kojima se struka zasniva. Novo doba obrazovanja treba sadržavati obilježja i tradicionalnoga i multimedijiskoga poučavanja i učenja. Tako ističe Eco u svom predavanju *Od interneta do Gutenberga*: „Knjige će i dalje biti nezamjenjive, ne samo za književnost, nego i uvijek kada treba pažljivo čitati, ne samo da bi se dobila neka obavijest nego i da bi se o knjizi razmišljalo i promišljalo. Čitati s računalnog zaslona nije isto što i čitati knjigu.“ (Eco 1996: 7). Razlozi su i fiziološke naravi čovjeka (v. Carr 2011: 165). Premda su internet i digitalni mediji nezaobilazni u današnjem vremenu, oni mogu umnogome štetiti i duhu i tijelu. Zato ugledni njemački neuroznanstvenik Spitzer upozorava da bismo trebali preuzeti odgovornost za više prosvjeđivanja o tehnologiji suvremenog doba (2018: 293). Ne treba sumnjati u vrijednosti multimedijiskoga metodičkog sustava, ali je potreban oprez u donošenju odluka kojima se učenike/studente i učitelje/nastavnike obvezuje na njegovu primjenu. Stoga smo u teorijskoj obradbi istaknuli potrebu za istraživanjima. Samo će tako multimedijiski metodički sustav naći svoje primjereno mjesto među ostalim aktualnim metodičkim sustavima u jezičnome i književnom odgoju i obrazovanju djece i mladih.

Izvori

2006. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
2019. Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Literatura

- Banaš, Leopoldina Veronika. 1991. *Estetska komunikacija s književnoumjetničkim tekstom*. Zagreb: Školske novine.
- Bendelja, Neda. 1978. *Metodički sustav nastave gramatike u osnovnoj školi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Carr, Nicholas. 2011. *Plitko. Što Internet čini našem mozgu*. Preveo Strpić, Ognjen. Zagreb: Naklada Jesenki i Turk.
- Diklić, Zvonimir. 1989. *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Duraković, Mehmed. 1985. *Razvijanje stvaralačkih sposobnosti u problemsko-kreativnoj nastavi*. Pula: Istarska naklada.
- Eco, Umberto. 1996. *Od interneta do Gutenberga*. Predavanje na Talijanskoj akademiji za napredne studije u Americi. Prev. Strpić, Ognjen. <http://forum.cdm.me/showthread.php?10937> (lipanj 2012)
- Frangeš, Ivo; Šicel, Miroslav; Rosandić, Dragutin. 1962. *Pristup književnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gudelj-Velaga, Zdenka. 1990. *Nastava stvaralačke pismenosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gudelj-Velaga, Zdenka; Visinko, Karol. 1996. O procesualnosti jezičnog odgoja i obrazovanja. U: *Hrvatski u školi – zbornik praktičnih radova iz nastave hrvatskoga jezika*. (prir. Diklić, Zvonimir). Zagreb: Školska knjiga. 228–239.
- Ilišin, Vlasta; Marinović Bobinac, Ankica; Radin, Furio. 2001. *Djeca i mediji*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Kermek-Sredanović, Mira. 1994. *Djeca – film, priča i pjesma*. Zagreb: Školske novine.
- Kajić, Rasima. 1980. *Roman u sustavu problemske nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kajić, Rasima. 1991. *Povezivanje umjetnosti u nastavi*. Zagreb: Školske novine.
- Lagumdžija, Nada. 1991. *Basna u osnovnoškolskoj nastavi*. Zagreb: Školske novine.
- Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. 2012. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenijvanju. *Medijska istraživanja*, 18 (1), 125–142.
- Lučić, Kata. 2001. *Međudjelovanje riječi, likovnog djela i glazbe u metodi hrvatskog jezika i književnosti u razrednoj nastavi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.

- Matasić, Iva; Dumić, Saša. 2012. Multimedijske tehnologije u obrazovanju. *Medijska istraživanja*, 18 (1), 143–151.
- Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Nemeth-Jajić, Jadranka. 2018. *Hrvatski jezik u nastavi*. Split: Redak.
- Pandžić, Vlado. 1989. *Hrvatski roman u školi*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber – Profil International.
- Pavličević-Franić, Dunja. 2005. *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
- Pavlič Skender, Helga; Jardas Antonić, Jelena; Sokolić, Danijela. 2018. Motivi za uvođenje online studijskih programa. U knjizi: Host, Alen i sur. *Uvođenje novih tehnologija u nastavni proces*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Pintarić, Ana. 1991. *Metodički pristup filmskoj kulturi*. Tuzla: Univerzal.
- Pintarić, Ana. 1997. *U potrazi za skladom: jezično-metodičke studije i modeli*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Rosandić, Dragutin. 1975. *Problemska, stvaralačka i izborna nastava književnosti*. Sarajevo: Svjetlost.
- Rosandić, Dragutin. 1976. *Književnost u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rosandić, Dragutin. 1986. *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.3
- Rosandić, Dragutin; Šicel, Miroslav. 1970. *Pristup nastavi književnosti*. Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Silić, Josip; Rosandić, Dragutin. 1973. *Prema modernijoj nastavi jezika u srednjoj školi*. Zagreb: Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja.
- Težak, Stjepko. 1980. *Gramatika u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Knjiga 1. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, Stjepko. 2002. *Metodika nastave filma*. Drugo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Spitzer, Manfred. 2018. *Digitalna demencija. Kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Preveo Perić, Božo. Zagreb: Ljevak.
- Šabić, Gabrijela. 1983. *Lirska poezija u razrednoj nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šabić, Ana Gabrijela. 1991. *Učenik i lirika*. Zagreb: Školske novine.
- Visinko, Karol. 1993. *Metodička opravdanost povezivanje književne i glazbene umjetnosti u osnovnoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Visinko, Karol. 2009. *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacije*. Drugo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Visinko, Karol. 2014. *Čitanje – poučavanje i učenje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vukonić-Žunić, Jasna; Delaš, Božena. 2006. *Lutkarski medij u školi*. Zagreb: Školska knjiga.

A (multi)media methodological system in tutoring and teaching of croatian language and literature

The following methodological systems have been thoroughly described and covered in methodological theory concerning Croatian language and literature: dogmatic-reproductive, reproductive-explicative, interpretive-analytical, analytical-explicative, problem-creative, and correlational-integrative (Rosandić 1986; Težak 1996).

More recent methodological literature expands the list of methodological systems, reflecting contemporary needs and interests. The additions include the communication, open, team-based and multimedia methodological systems in teaching literature (Rosandić 2005). The present paper covers each of these systems, but places an emphasis on the multimedia methodological system, within the field of literature studies and beyond.

The relationship between a media and multimedia approach is explained, as evident in the use of the term “(multi)media.” The characteristics of the (multi)media methodological system are listed and described, and its application in teaching and tutoring of Croatian language and literature is evaluated. The theoretical research stems from demands for media content in the curriculum (2019), as well as the necessity for digital competency as one of the eight key competencies for lifelong learning (Visinko 2014) and one of the integral components of multimedia didactics (Matijević & Topolovčan 2017). The paper affirms the indispensability, importance and value of the (multi)media methodological system in the process of developing students’ and teachers’ digital competencies, while alerting to the dangers of non-functional application of the system.

A thorough theoretical study should provide the (multi)media methodological system its rightful place among other methodological systems of linguistic and literary upbringing and education, and encourage the development of its functional use.

Keywords: tutoring and teaching of Croatian language and literature; methodological systems; (multi)media methodological system.

